

pro eo Deo egerunt gratias, ut patet ex Actis S. Agnetis, S. Luciae, S. Agathae, S. Polycarpi, S. Marci et Marcelliani et aliorum Martyrum. Quocirca S. Ignatius, fundator Societatis nostrae, Christi causa in vincula coniectus, cum ab eo quaereret Franciscus Mendosius, postea Episcopus Burgensis et Cardinalis, num dolenter ferret illum carcerem ac vincula? respondit: « An tantum malum tibi videtur carcer esse? at vero non tam multa Salmanticae pedes sunt, non tot caetera, quin ego plures pro Christo cupiam. » Ita Ribadencira, in ejus Vita, lib. I, cap. xv. Idem roganti, « Quenam esset compendiarium via ad perfectionem? » respondit: « Multa pati pro Christo, » idque assidue postulare a Deo.

Merito ergo S. Hieronymus, epist. ad Helviam, Quest. XI: « Triumpus Dei, inquit, est passio Martyrum, et pro Christi nomine crucis effusio, inter tormenta mira perseverantia stare, torqueri et in suis tormentis gloriari. Ideo odor disseminatur inter gentes, et subit tacita cogitatio, nisi verum esset Evangelium, nunquam id sanguine defenderent. » Id sapiebat Michael illustris in Japonia martyr anno Domini 1609. Audi ejus animos et ignes, e litteris quas e carcere ad snos scripsit: « Non possum, inquit, Dei in me beneficentiam verbis exequare, quod pro ejus fide captus sim, nimirum ex illo die dignatam esse augustissimam illam Majestatem, et animae et corporis mei velut adire et capere possessionem: inde in summa pace fui. Estuabat cor meum inestimabili desiderio, sui ad omnem Dei nutum, in prosperis et adversis, ad unguem conformandi. » Et nonnullis interjectis: « Nunc inteligo irrisiones, contemptus, fastidia, quaslibet denique injurias pro Dei amore aequo animo toleratas, omnibus regum et Imperatorum sceptris ac diadematis esse infinitis partibus antependenda. Quadriennio fui in carcere ita letus et alacer, ut uno tantum die mihi fuisse videar. » Ecce hi sunt spiritus primitivae Ecclesiae, in novella Japonum Ecclesia recalescentes, quos suscitavit mustum Spiritus Sancti.

42. OMNI AUTEM DIE NON CESSABANT. — Mirare hic tum Apostolorum fortitudinem, tum Pontificum et Magistratum stuporem. Paulo ante cecidit denuntiaverunt, ne amplius predicarent Christum: predicant nihilominus ipsi ubique et publice, et tamen tacent Pontifices et Magistratus, perinde ac si elingues et enerves essent: nimirum Deus ligabat eis mentem, manum et linguam.

CIRCA DOMOS. — κατ' οἶκον, per domos, de domo in domum; Tigrina, domesticam; Pagninus, in angulis domibus. Ita boni Pastores non tantum suas oves pascent et docent publice in templo

sed et privatim obeuntes singulorum domos, eos instruunt, consolantur, hortantur et incitant ad omne bonum.

Nota: Sub hoc tempore occasione persecutionum Judaeorum, Apostoli ex impulsu Spiritus Sancti quem recenter in Pentecoste ad hoc receperant, coeperunt cogitare de implendo testamento Christi: « Euntes in mundum universum predicato Evangelium omni creature, » Matth. xxviii. Quocirca Lucius Dexter, Praefectus praetorio Orientis, in suo Chronico nuper edito (si tamen illud ipsum sincerum est), quod dedicavit S. Hieronymo, sicut vicissim S. Hieronymus eidem dedicavit tract. De Scriptor. Ecclesiasticis, de his ita scribit: « Anno Christi trigesimo quarto (quo mortuus est, resurrexit et ascendit in caelum), ultima die junii, sancti Dei Apostoli, triginta et octo diebus plus minus post adventum Spiritus Sancti (quasi post Octavam Pentecostes), conveniunt in coenaculo Sion (quae domus erat Mariae, matris Joannis, cognomento Marci), ac habito consilio sortitioneque divina, provincias mundi praedicationis gratia inter se partiuntur. Contigitque S. Jacobo, Zebedaei filio, Hispania; Joanni Asia, Mattheo Aethiopia, Thome India, Philippo Scythia et Gallia (forte Gallograecia sive Galatia). Quo tempore Canones eduntur et Apostolicae Constitutiones componuntur, ad Sacramentorum et totius Ecclesiae oeconomiam, » multo magis Symbolum Apostolorum. Unde subdit anno Christi 37, qui fuit tertius post ascensum Christi in caelum, S. Jacobum profectum esse in Hispanias, ibique evangelizasse, de quo plura cap. viii, l.

B. Virgo
doctrinae
Apostolorum.

Addit Dexter: « Sacra virgo Maria consilio, luce doctrinae et mirabili vitae exemplo collegio praesidet Apostolico, nihilque grave gerunt illi, quod non ejus consilio ductaque gerant. » Et mox: « Anno Christi trigesimo septimo B. Virgo, Jacobo praees fundenti Caesaraugusta in columna apparet in spiritu, veniente quoque Joanne Theologo. » Et paulo ante: « Jacobus primum templum, vel oratorium B. Virginis, ex ejus jussu presentiaque super columnam Caesaraugustae erexit. » Et iterius ad annum Christi 86: « Apud Messanenses celebris est memoria B. Virginis Mariae, missa prius ab eadem dulci epistola. » Et iterum ad annum Christi 33: « Ad quam (B. Virginem) frequens ex Hebraea febat peregrinatio. » Hac enim de causa Christus matrem sibi superstitem esse voluit, ut quasi sui Vicaria, e vivam esset Ecclesiae, doctrix Apostolorum et consolatricem fidelium. Verum de his aliis. Sane prope Pentecoste Apostolos e Jerusalem abiisse in suas provincias, censent Gaspar Sanchez, Christophorus a Castro alicuique viri eruditique, qua de re quid sentiendum videatur, dicam cap. xii.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ad sedandum murmur Graecorum, Apostoli creant septem Diaconos, inter quos eminentes S. Stephanus, vers. 19, disputans cum Judaeis, eosque convincens, ab eis captus, et reus violatae legis Moisaicae in concilio agitur.

1. In diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Graecorum adversus Hebraeos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduae eorum. 2. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est aequum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis. 3. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu Sancto et sapientia, quos constituamus super hoc opus. 4. Nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus. 5. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide et Spiritu Sancto, et Philippum, et Prochorum, et Nicanorem, et Timonem, et Parmenam, et Nicolaum, advenam Antiochenum. 6. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum; et orantes imposuerunt eis manus. 7. Et verbum Domini crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valde; multa etiam turba sacerdotum obediens fidei. 8. Stephanus autem plenus gratia et fortitudine, faciebat prodigia et signa magna in populo. 9. Surrexerunt autem quidam de Synagoga, quae appellatur Libertinorum, et Cyrenensium, et Alexandrinorum, et eorum qui erant a Cilicia et Asia, disputantes cum Stephano; 10. et non poterant resistere sapientiae et spiritui qui loquebatur. 11. Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audivisse eum dicentem verba blasphemiae in Moysen et in Deum. 12. Commoverunt itaque plebem, et seniores et Scribas; et concurrentes rapuerunt eum, et adduxerunt in concilium. 13. Et staturunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba adversus locum sanctum et legem. 14. Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Jesus Nazareus hic destruet locum istum, et mutabit traditiones quas tradidit nobis Moyses. 15. Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus tantquam faciem angeli.

1. IN DIEBUS ILLIS, = quibus incarcerati et flagellati fuerunt Apostoli, ut praecessit. Ita S. Chrysostomus. Lucius Dexter in Chronico tradidit Diaconos hos creatos anno Christi 34, paulo post ejus ascensum in caelum, nutu et consilio B. Virginis: « Apostoli, inquit, septem Apostolicos Diaconos, ex Graecis omnes creant. » Eodem anno eos creatos docet Baronius, qui et ex Eusebio in Chronico addit, eodem anno Jacobum Alphaei, fratrem Domini, a S. Petro ordinatum esse Episcopum Hierosolymorum, 7. die decembris, ac sedisse annis 29.

CRESCENTE NUMERO. — Per persecutiones enim semper crevit crescitque Ecclesia: « Plures efficitur quoties metitur a vobis: semen est sanguis Christianorum, » ait Tertullianus, Apolog., cap. ult. Tanta enim modestia, pietas, innocentia, fortitudo, charitas, tantus tormentorum et mortis contemptus, tantus ardor patendi pro

Christo, elucebat in vultu Apostolorum et Martyrum, ut Gentiles ad eorum fidem et vitam capiendam raperet. Videbant enim has dotes esse supra naturam vires, nec ab alio quam a Deo posse aspirari. Hinc S. Hieronymus, in Vita S. Malchi: « Persecutionibus, inquit, crevit Ecclesia, martyris coronata est. »

FACTUM EST MURMUR GRAECORUM ADVERSUS HEBRAEOS. — Ecce post persecutiones schismata vexant Ecclesiam, quorum causa fuit duplex. Prima, multitudo et turba: inter paucos stetit una anima et unum cor, inter multos multae subintravit animae et multa corda, diversa scilicet judicia, desideria, voluntates, cupiditates, quae unioem hanc ex parte discedunt. Idem videmus factum in Ordinibus et monasteriis, juxta illud: « Multiplicasti gentem: non magnificasti letitiam, » Isaia ix, 3. Secunda, diversitas nationum: Graeci enim certant cum

Hebrais. Solet enim quisque suam gentem præ extera amare, quin et exteram parvipendere, imò subinde aversari et odisse. Quocirca Paulus crebro fideles monet, in Christo et Ecclesia ponenda esse hæc gentium, linguarum et morum dissidia: « Non est Judeus, inquit, neque Græcus; non est servus, neque liber; non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu, » Galat. III, 28 (1).

GRÆCICUM, — Ἑλληνιστῶν, id est Græcitarum, sive Græcizantium, puta Judeorum, qui extra Iudeam in Græcia nati, aut in ea diu versati, Græca utebantur lingua Græcisque moribus. Hi enim non Ἑβραῖοι, id est Græci, sed Ἑλληνισταί, id est Græcistæ, vocabantur. Hebræos enim colonias in Græciam, ut Lacedæmona, et in Ioniam duxisse, tradit Josephus, lib. XII *Antiq.*, cap. v; et lib. XIV, cap. ix; et lib. XVI, cap. iv. Nam Gentiles necdum videntur admissi fuisse ad Ecclesiam et Christianismum: primus enim ad eam admissus videtur fuisse Cornelius, de quo cap. x. Contrarium tamen censet Glossa et alii, qui per Græcos accipiunt Gentiles: aliquos enim Gentiles mixtos Judæis, probabile est audita prædicatione Petri, ad Christum esse conversos, de quo plura, cap. x. Notat Bozius, *De Signis Eccles.*, lib. XIX, cap. III, Græcos, ut primi murmurarunt, ita prius schisma fecisse et discessisse ab Ecclesia utpote in novitates et factiones proclives: quantum Græci hic, sive Græcizantes, vocentur non solum illi qui ex Græcia, sed etiam qui ex Cilicia, Parthia, Media aliave quarvis Gentilium regione venerant: nam post tempora Alexandri Magni et Antiochi, Judæi omnes Gentiles vocabant Græcos. Unde Apostolus, *Roman.* 1, 16, et alibi, opponit Iudæum Græco, id est Gentili.

HEBRÆOS, — qui in Iudæa nati Hebraice; sed corrupte, hoc est Syriace, loquebantur.

EO QUOD DESPERICENTUR IN MINISTERIO QUOTIDIANO VIDUE BOMUM. — Quis hic despectus? quod ministerium? Primo, Rabanus censet Græcas mulieres ab Hebræis deputatas ad viliora ministeria nimioque labore oppressas. Secundo, S. Chrysostomus et Beda censent Græcas viduas quasi radiolos repulsas fuisse ab Hebræis a mi-

(1) *Discipuli, pædrali*, sunt omnes ii, qui postea nominati sunt Christiani; *Hebræi* vocantur ii qui ex Judæis Christi doctrinam amplecti erant, ut et *Græci* Christiani antea Gentiles. Judæi autem sic distinguebantur: *Judæi Palæstinienses*, seu *Hebræi* proprie dicti, et *Græcizantes* Ἑλληνιστῶν, qui hic *Hellenistæ* sive *Græcizantes* vocantur, religione quidem Judæi, sed inter Græcos educati, lingueque eorum et dogmatum periti: qua nomina in primordiis Christianismi retinebantur. Jam vero inter Judæos in Palæstina viventes, et Hellenistas erant *Judæi*, tum propter diversitatem sermonis, quoniam hi lingua Græca, non sancta, utebantur, et versionem Alexandrinam in synagoga suis prælegebant; tum etiam, quia extra sanctam terram, inter paganos homines, ergo inter impuros vivebant; et quodammodo Græcorum mores imitabantur. Hinc inter Judæos Palæstinienses et Hellenistas, etiam Christianos factos, exorta est dissensio.

nistrando, ut rarius ministrarent quam Hebræi. Tertio, Œcumenius, quem sequuntur Gagneius et Cajetanus, ministerium hoc non active, ut Beda, sed passive accipit, quo scilicet illis dividebantur et ministrabantur necessaria ad victum, q. d. Male alebantur viduæ Græcorum. Omnes hi sensus probabiles et connexi sunt. Viduis enim compete-
bat ministerium non tantum passivum, sed et activum proprio dictum: ipse enim, utpote seniores matres familias, ministrabant et dividebant aliis necessaria. Nam in eorum locum ad hoc ministerium ordinati sunt Diaconi. Apostoli enim murmuri occurrunt, active dicunt: « Non est æquum nos ministrare mensis, » ideoque creant Diaconos, qui loco viduarum iis ministrarent. A viduis ergo totum murmur proserpit ad viros: femina enim, uti minus habent iudicii quam viri, ita magis privatis ducuntur affectibus. Origo ergo murmuris videtur fuisse hæc, quod viduæ Hebrææ, eo quod Hebrææ essent, arrogarent sibi honoratiora et locupletiora ministeria, præsertim distribuendi cibos et vestes, ut patet vers. 3, viliora vero et tenuiora relegarent ad Græcas. Rursum, quod in distributione ciborum et vestium, magis favere plusque dare viderentur Hebræis, quam Græcis.

Moraliter; hinc discit, in omni republica et æqualitate, pacis et concordie causam esse æqualitatem, si videlicet omnes pari jure et modo tractentur; murmuris vero et discordia causam esse inæqualitatem, si alii aliis dominari, vel plus habere velint. Ita videmus in monasteriis, ubi hæc æqualitas exacte servatur, perfectam esse pacem et disciplinam: ubi vero non, utramque languere et interire.

2. NON EST ÆQUUM (Tigurina, non est commendabile; Pagninus, non est placitum Deo et hominibus; Syrus, non est res pulchra; alii, non est conveniens: omnia hæc significat ἀρετή) NOS DERELINQUERE VERBUM DEI (docere et prædicare) UT MINISTRARE MENSIS. — q. d. Nostrum est pascere animas vestras cibo spirituali, puta verbi Dei: ergo par est ut non distineamur cura pascenti corpora vestra cibo corporali: aliis ergo minus occupatis eam demandemus. Hinc patet « ministerium, » in quo despiciebantur viduæ Græcorum, ideoque murmurabant, fuisse « ministrare mensis, » puta curare ea que ad cibum et potum vitæque sustentationem pertinent. Ubi nota mensas has partim fuisse sacras, partim profanas et communes. Primo enim hi primi fideles celebrabant Eucharistiam, deinde agapen, id est convivium commune omnium fidelium in signum charitatis; et ad utrumque ministerium deputati, imò ordinati sunt Diaconi, de quo mox plura. A ministerio enim nuncupati sunt Græci Diaconi, id est ministri.

Notent hic Episcopi et Prælati, procuracionem rerum suarum temporalium aliis demandare, sibi vero Ecclesie regimen et prædicationem compe-

tere. Id cognoscebant S. Basilius, S. Nazianzenus, S. Augustinus, qui ne quidem de rebus suis temporalibus loqui, aut earum rationes audire sustinebant, ut patet in eorum Vita, ac præsertim S. Augustini, apud Possidonium, cap. xxiv. Vide S. Bernardum, lib. IV *De Consid.* cap. ix.

3. BONI TESTIMONII, — ἀγαθῶν μαρτυριῶν, id est, ut Vatavlus, *bono testimonio probatos*: Tigurina, *spectata probitatis*, quibus scilicet populus præbebat testimonium prudentiæ, fidei et probæ vitæ, puta qui sint bonæ famæ. Sic S. Leo, *epist.* 87, rap. 1, in Episcoporum electione requirit « vota rívum, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electionem clericorum. » Testimonium ergo ad populum spectat, electio ad Clericos, ordinatio ad Episcopos. Refert Sophronius, vel potius Joannes Moschus, in *Prato Spirit.*, cap. cxlix, hunc S. Leonem ad sepulcrum S. Petri in oratione pervigilasse, ac peccatorum suorum veniam postulasse, eique S. Petrum respondisse: « Oravi pro te, et dimissa sunt tibi peccata tua; præterquam impositio manuum: hoc solum abs te requiritur, sive bene, sive fortasse male egeris. » Videant ergo Episcopi, quales ordinant, eosque diligenter prius examinent et perscrutentur.

SEPTEM, — ad instar septem angolorum: sicut enim illi Deo quasi primarii ministri assistunt et ministrant, ita hi septem Diaconi assistebant et ministrabant S. Jacobo cæterisque Apostolis. Vide dicta *Apostol.* 1, 4. Ergo elegerunt septem Diaconos in Ecclesia militante, ut illi responderent totidem Diaconis, id est ministris Dei, in Ecclesia triumphante. Utraque enim hæc Ecclesia est una et eadem, una alteri connexa est et subordinata. Horum ad instar Romæ constituti sunt olim septem Diaconi vocati Regionarii, a septem urbis regionibus, quibus a Fabiano Pontifice, ut habet ejus Vita, prepositi fuerunt. Evaristus quoque Pontifex septem Diaconos sanxit, qui Episcopum concionantem custodirent. In Concilio Romano II, sub Sylvestro, statuitur, *can.* 6, ut Diaconi Cardinales in urbe sint septem. Idem sanxerunt alia Ecclesie, ut patet in Concilio Aquisgranensi, cap. VII. Sed crescente fidelium numero, hic Diaconorum numerus pariter laxatus et amplificatus est.

PLENOS SPIRITU SANCTO, — tum ad patienter ferendum ac sedantem oblocutiones et murmura viduarum et orphanorum, ut vult Œcumenius; tum ad alia Diaconorum munia, de quibus mox, rite obendum.

QUOS CONSTITUIMUS SUPER HOC OPUS. — Hinc S. Chrysostomus, Œcumenius, Beda et Mariana censent hos septem Diaconos constitutos fuisse duntaxat mensuram præfectos, non autem ordinationem aliquam sacram adeptos: itaque diversos eos fuisse a nostris Diaconis, qui ordinantur ad ministerium Eucharistiæ et Ecclesie. Uterius progrediuntur hæretici, quia et e Catholicis

Durandus, in IV, *Dist.* xxiv, *Quest.* II, qui absolute negat Diaconatum esse Sacramentum: solum enim Sacerdotium esse Ordinis sacramentum. Durando consensit Cajetanus, tom. I, *tract.* 11. Et scribens in hunc locum Actorum, negat Diaconos fuisse ministros altaris. Idem habet spurius Canon sextæ Synodo affixus, cap. x, apud Theodorum Balsamum. Verum dico utrumque esse falsum; etsi enim non sit de fide (eo quod nec in Scriptura expressum, nec ab Ecclesia definitum sit), tamen communis sententia Patrum et Doctorum est, Diaconatum esse Sacramentum, eoque hic initiatos septem hosce primos Diaconos.

Id ita esse patet primo, quia hi septem Diaconi ordinati sunt per impositionem manuum, id est simili ritu quo Episcopi et Presbyteri: ergo sicut illi, sic et Diaconi suscipiunt sacramentum Ordinis.

Secundo, quia hi septem Diaconi ordinati sunt per impositionem manuum, id est simili ritu quo Episcopi et Presbyteri: ergo sicut illi, sic et Diaconi suscipiunt sacramentum Ordinis.

Quarto, quia S. Paulus semper conjungit Diaconos cum Episcopis, sub quibus comprehendit et Sacerdotes, ab eisque magnam sanctitatem et perfectionem exigit. Insuper Ephosi, Philippis et Creta eos instituit, ubi tamen non erat vita, nec mensa fidelium communis, ac proinde non erant ibi mensuram præfecti: ergo Diaconi ibidem aliud et altius habebant ministerium. Vide I *Timoth.* cap. III, vers. 2; ad *Titum*, cap. 1, vers. 6; *Philipp.* 1, 1.

Quinto, quia Diaconi in absentia Sacerdotum possunt baptizare, Eucharistiam ministrare, reconciliare penitentes publicos, prædicare, etc., ut patet ex Conc. Nicæno, cap. XIV; S. Cypriano, lib. III, *epist.* 17; S. Gregorio, lib. IV, *epist.* 88; Conc. Valensii II, cap. II, et ex Vita S. Vincentii Martyris et Diaconi, qui jussu Episcopi prædicabat: imò olim ordinarie Diaconi sanguinem Domini populo ministrabant, ut patet ex actis S. Laurentii, et ex S. Cypriano, serm. 3 *De Lapsis*, et ex S. Justino, *Apolog.* II, et ex Concil. Carthag. lib. IV, cap. xxxviii. Ergo sicut ad hæc ordinantur Sacerdotes gratiamque ad hæc rite obunda recipiunt, ita et Diaconi.

Sexto, Diaconatus semel susceptus amitti aut iterari nequit; ergo imprimit characterem: ergo est Sacramentum.

Septimo, Diaconatus ex Apostolorum instituto habet annexum celibatum, ut docet Concilium Carthag., lib. II, cap. II. Idem sanctum est in Con-

cilio Ancyran, cap. ix vel x; Agathensi, sub Symmacho; Arelatensi II, cap. II; Arausicano I, cap. xxi; a Syriaco, *epist. ad Episc. African.*, cap. II; S. Leone, *epist.* 93; et aliis: ergo est Ordo sacer.

Octavo, quia Diaconis ex officio competit solemnitas recitatio vel decantatio Evangelii, oratio cum Pontifice, cura silentii et pacis in Ecclesia, ut ait S. Clemens, lib. II *Constit.*, cap. vi, cura vasorum sacrorum et thesauri Ecclesiae, elemosynarum distributio; quae sane postulant ministerium sacrum et sacramtum.

Nono, id convincitur ex Patribus. S. Dionysius Diaconus quasi Ordinis sacri ponit in sua *Eccles. Hierarch.*, cap. II et sequent., alique, inter alia, eos panem sanctum et calicem benedictionis, id est consecrationis Eucharistiae, imponere altari. S. Ignatius, *epist. ad Romanos Diaconum*, qui ipsi in Episcopatu Antiocheno successit: « Nihil, ait, sine Episcopo facito: sacerdotes enim sunt, tu vero sacerdotum minister: baptizant, sacrificant, eligunt, manus imponunt; tu vero illis ministras, ut S. Stephanus Jacobo. » Idem, *epist. ad Trallianos*: « Oportet et Diaconos, mysteriorum Christi ministros, per omnia placere: nec enim ciborum et potum ministri sunt (nota), sed Ecclesiae Dei ministratores. » Et inferius: « Quid vero Diaconi, quam imitatores Angelicarum virtutum? qui purum et inculpatum ministerium illis (Sacerdotibus) exhibent, uti S. Stephanus B. Jacobo, Timotheus et Linus Paulo, Anacletus et Clemens Petro: qui igitur his non obedit, atheus prorsus et impius est. » Idem tradit S. Cyprianus, lib. III, *epist.* 9; docet hos Diaconos ab Apostolis ordinatos esse ad hoc, « ut haberent Episcopatus sui et Ecclesiae ministros. » S. Polycarpus, *epist. ad Smyrnenes*, asserit Diaconos esse ministros non hominum, sed Christi.

Porro septem hosce primos Diaconos sacrum Diaconatus Ordinem suscepisse docet S. Dionysius, *Eccles. Hierarch.*, cap. v; Cyprianus, *epist. ad Rogatianum*; S. Augustinus, *serm. 4 De Sanctis; Arator, Baronius*, Salmieron et passim alii hic. Quin et S. Clemens, lib. VIII *Constit.*, cap. xvii et xviii, tradit Episcopum ordinare Diaconum imponendo ei manus et certis precibus, quibus postulat ei dari plenitudinem Spiritus Sancti, sicut eo impletus est S. Stephanus. Et S. Hieronymus, *epist.* I, asseverat Nicolaum, unum e septem huius Diaconis, ministrasse calicem Domini. Concilium Aquisgranense, cap. vii, docet Diaconos in Ecclesia ordinari ad instar septem horum primorum Diaconorum quos representarunt Levitae in veteri Testamento: imo Ecclesia in Diaconorum ordinatione orat, ut digni existant gradu et ordine, quo in septenario numero Apostoli Stephanum cum sociis elegerunt. Quocirca Concilium Neocaesar., *can.* 14, asserit Diaconos ab Apostolis institutos regulam esse Diaconorum. *Insuper Diaconi*, uti juvenes *etate, vigore et*

spiritu, sustinerent pondus Ecclesiae, praesertim in persecutione, in eaque robore et alacritate corporis et animi Pontifices superarunt, totius Ecclesiae exemplum constantiae et exemplar martyrii dederunt, uti fecit S. Laurentius, tempore S. Sixti Pontificis; Vincentius, tempore Valerii, Episcopi Casaraugustani; S. Cyriacus, Largus, Smaragdus, etc., tempore S. Marcelli, sub Diocletiano, quibus omnibus praevit et praeluxit hic S. Stephanus quasi eorum primicerius et choragus.

Dices: S. Anacletus, *epist.* 2; S. Cyprianus, lib. III, *epist.* 9, et Damasus, *epist.* 3, asserunt Diaconos non a Christo, sed ab Apostolis esse institutos: ergo Diaconatus non est Sacramentum; omnia enim Sacramenta a Christo, non ab Apostolis, sunt instituta, uti definit Concilium Tridentinum, *sess.* VII, cap. I.

Respondeo, hos Patres tantum velle dicere quod Christus nullos ordinari Diaconos, sicut ordinavit Episcopos et Presbyteros: inde tamen non sequitur Christum non instituisse Diaconatum sacramentum, sed tantum ejus executionem commississe Apostolis. Pari modo Christus nul lum confirmavit, et tamen instituit Confirmationis sacramentum, jussitque Apostolis et Episcopis ut illud administrarent.

Dices secundo: Diaconi hic instituuntur occasione murmuris, et mensis duntaxat praeficiuntur: ergo non fuerunt ordinati ad aliud sacrum ministerium.

Respondeo *primo*, occasionem instituendi hosce Diaconos fuisse murmur de mensis, inde tamen non sequi eos duntaxat praefectos fuisse mensis. Nam Apostoli hac occasione usi, excrucii sunt praecipuum Christi de creandis Diaconis, eisque demandandi omnia officia a Christo sacra, tam spiritualia, quam corporalia, quale erat mensurarum et elemosynarum distributio. Ita Innocentius III, lib. III *De Myst. Missae*, cap. v et lvi.

Respondeo *secundo*, mensas has fuisse sacras, nimirum celebrationis Eucharistiae; et post eam, agapes, sive convivii communis in signum charitatis. Primi enim Christiani quotidie communicabant, et post communionem simul cenabant, ut patet I *Cor.* xi, 21. Unde non sumebant cibum corporalem, nisi prius sumpsissent sacrum. Diaconi ergo instituti sunt, ut ministrarent tum sacerdoti in mensa, hoc est altari Eucharistiae, quam constat omnino esse sacram; tum populo in mensa agapes, quae, licet corporalis esset, erat tamen spiritualis quoque et sacra; tum quia erat appendix et quasi clausula ac consummatio Eucharistiae: tum quia mensa haec benedicebatur a sacerdote sacrificante; tum quia instituebatur communis, in symbolum amoris et charitatis; tum denique quia instruebatur ex bonis fidelium Deo oblatis et dicatis, quae proinde jam erant ecclesiastica et sacra, non laica et profana. Ergo

Diaconi utriusque mensae ministrantes, obibant ministerium non profanum, sed sacrum; ad quod proinde rite obendum exigebatur peculiaris Dei gratia, quae eis dabatur in impositione manuum Apostolorum, puta in ordinatione.

Denique praeter officia Diaconorum jam recensita, eorum erat, *primo*, circumspicere omnia quae in Ecclesia fiebant eaque referre ad Episcopum. Unde S. Clemens, lib. III *Constit.*, cap. xix, Diaconum vocat « animam et sensum, » puta oculum, auditum, os et cor « Episcopi. »

Secundo, ex Diaconis eligebantur Apocristarii, id est uncti et legati Sedis Apostolicae, ut patet ex S. Gregorio, lib. XI, *epist.* 43. *Tertio*, Diaconorum erat obire carceres, et Confessores futurosque Martyres consolari, animare, alere omnique ope spirituali et corporali adjuvare, ut patet ex

S. Cypriano, lib. III, *epist.* 43. *Quarto*, eorum erat gestare et curare sacras reliquias, ut patet ex Victore Ufensi, lib. IV *Persecut. Wandal.* Plura eorum officia recenset S. Clemens, lib. III *Constit.*, cap. xix, quae et enumerantur in Decreto, distinct. 93, cap. *Diaconi Ecclesiae*. Idem Clemens, lib. II *Constit.*, cap. lxi: « Diaconus, inquit, loca videat, ut quilibet ingrediens (in ecclesiam) in suum locum concedat, ac praeter decorem ne sedeat. Attendant ne quis murmuret, neve conviviat, vel unctus. » Et mox: « Diaconi absoluta oratione; alii oblationi Eucharistiae sint intenti, ministrantes corpori Domini; alii turbas videant quietasque illis imperent. Diant autem qui assistit Pontifici Diaconus, populo: Ne quis contra aliquem, ne quis in hypocriis, » scilicet accedat ad S. Eucharistiam. Idem, lib. VIII, cap. vii et ix, tradit Diaconum solum emittere ex Missa energumenes et catechumenes stato tempore, uti finita Missa omnes fideles dimittit, dicens: « Ite missa est. » Ac cap. xiii, ait Diaconum solum indicere proces populo pro Episcopis, Presbyteris, viduis, virginibus, orphanis, catechumenis omnique statu Ecclesiae.

Porro recte notat Baronius, anno Christi 34, hos septem Diaconos non ita praefectos fuisse mensis ut (quod ministerium mensurarum est) caeteris accumbentibus, ipsi quae ad cibum potumque pertinebant, illic inferrent; sed quod ea quae cuique essent opus, elemosynas dividendo, curarent; quod usu retentum esse S. Leo, in *serm. De S. Laurentio*, testatur dum de eo ait: « Non solum ministerio Sacramentorum, sed etiam dispensatione Ecclesiasticae substantiae praeminebat. » Idem patet ex Actis S. Sisinni, Cyriaci, Largi et Smaragdi, Diaconorum, qui Christianis ad lectum et lateres in thermis Diocletiani damnatis elemosynas fidelium distribuunt. Sic et Titus Diaconus pecunias pauperibus dispersiens, occisus martyri occubuit, teste Prospero in *Chronico*, anno Domini 429. Idem de Diaconis tradunt S. Ambrosius, lib. *De Offic.*, cap. ult., et S. Hieronymus, in *Ezech.*, cap. xlviii. Adeo vero erat

Diaconis commissa cura rerum Ecclesiae, ut adversus Episcopos eas dilapidantes se constanter erigerent, uti fecit Honoratus, Archidiaconus Ecclesiae Salonitanae, teste S. Gregorio, lib. II, *epist.* 43.

Hinc et Romae aliisque in locis, ubi Romana Ecclesia latifundia possidebat, diaconia erecta erant, in quibus elemosynae a Diacono, rectore diaconiae, et fructuum ex latifundiis collectorum dispensatore distribui solebant, uti passim in epistolis docet S. Gregorius; quae diaconiae etiam nomen Romae extant, priscumque nomen retinent. Romae ante S. Gregorium diaconiae eaeque ac Diaconi Cardinales erant septem, sed ejus tempore duplicatus est numerus creatique quatuordecim, juxta totidem regiones vel vicos in quos urbs erat distributa, ut quaecumque regio suam haberet Diaconum Cardinalem, qui sub se alios habebat Diaconos, per quos pauperibus omnibus regionis sibi commissae elemosynas distribuerebat. His quatuordecim Gregorius III Pontifex adiecit alios quatuor, ut universis essent octodecim, teste Onuphrio in ejus Vita. Atque haec est origo octodecim Cardinalium Diaconorum, qui olim in collegio Cardinalium visabantur in quo ante Leonem X numerabantur quinquaginta duo Cardinales. Auxit hunc numerum Leo X, et sequentes Pontifices. Quare ne vagus et nimis esset Cardinalium numerus, S. Sixtus V, in bulla quae incipit: *Vetus ille*, sanxit ut universis essent septuaginta, juxta numerum septuaginta seniorum quos Deus adiecit Mosi in regimine populi, Num. xi, 16. Idem, in *Const. Pastquam*, quae est 50, statuit ut inter septuaginta Cardinales, quatuordecim sint Diaconi, quot fuerunt tempore S. Gregorii; sex Episcopi, octo Presbyteri. Itaque Diaconorum primi et principes erant Archidiaconi, qui Romae appellabantur Diaconi Cardinales, ut colligitur ex Concilio Romano II, cap. vii. Cardinales enim in tres classes sive ordines distributi sunt: alii enim sunt Cardinales Episcopi, alii Cardinales Presbyteri, alii Cardinales Diaconi; et ad hos omnes, eosque solos spectat electio Papae, ut pote qui ejus sunt familiares et consiliarii; quae consuetudo cepit anno Domini 1059, si credimus Sigonio, lib. IV *De Regno Italiae*; qui et lib. III, docet sanctum esse a Stephano III Pontifice, anno Domini 779, ne quis aliunde quam ex Cardinalium numero Pontifex eligatur.

4. NOS VERO ORATIONI. — Nota hic primum Apostolorum officium fuisse orare pro se et tota Ecclesia, atque in oratione haurire ab Deo ea quae erant docturi et praedicaturi. Idem imititur Episcopi, Praelati, Doctores et Concionatores, « ut quieti contemplantes scribant, quod occupati erga proximos loquentes refundunt, » ait S. Gregorius, lib. VI *Moral.*, cap. xvii, vel juxta aliam editionem, xxv. Nisi enim Spiritus Sanctus eorum corda accendat linguamque inibat et

Ver. 4
Primum
Apostolorum
officium
orationis
Cur?

regat, ut eo modo dicant quod congruit auditoribus ad feriendum eorum corda, nihil efficiant, ut docet S. Augustinus, lib. IV *De Doctrina Christ.*, cap. xv. Unde S. Prosper, lib. I *De Vita contempt.*, cap. xxiii: « Lacrymas, inquit, quas vult a suis auditoribus fundi, ipse primitus fundat, et seieos compunctione sui cordis accendat. » Ita faciebant Cherubini, qui « ibant (ad homines) et revertebantur (per contemplationem ad Deum) in similitudinem fulguris coruscantis, » *Ezech.* i. Sic erunt « quasi flumina, quæ ad locum unde exeunt per contemplationis secretum, per publicam operationis seu predicationis instantiam revertuntur, » ait S. Gregorius, hom. 5 in *Ezechiel.* Præclare S. Bernardus, *epist.* 201: « Nunc, inquit, manent tria, verbum, exemplum, oratio: major autem horum oratio: ea namque operi et voci gratiam et efficaciam promeretur. »

5. ELEGERUNT STEPHANUM. — Electio hæc non fuit ordinatio, nec institutio aut creatio Diaconorum. Hæc enim spectabat ad Apostolos, non ad populum; sed oblatio et presentatio, q. d. Populus ex omnibus discipulis selegit Stephanum cum sociis, quasi cæteris aptiores ad hoc munus, eosque auctorandos et ordinandos obtulit Apostolis, si illi eorum electionem probassent. Sic hodie principes laici, qui habent jus patronatus beneficiorum, selegunt aliquem quem presentant Episcopo, ut is ei beneficium conferat, eumque Canonice vel Pastorem, etc., creet et instituat. Porro S. Epiphanius, *heresi* 24, censet hos Diaconos electos esse e numero 72 discipulorum Christi. Sed S. Augustinus, *serm.* 94 *De Diversis*, dubitat an Stephanus ad Christum conversus sit post eius ascensionem.

STEPHANUS. — « Stephanus » Græcè est nomen significans coronam, a στεφανία, id est corona: licet Bida censent esse Hebræum, et significare *regula vestra*, quia primus martyrium obiit cæterisque Martyribus exemplar patendi et moriendi pro Christo dedit: sed non video a qua radice hebræa vel etymo. Unde Pagninus et alii passim censent *Stephanus*, uti et cætera horum Diaconorum nomina esse Græca. Unde videtur quod ipsi, licet genere essent Hebræi, patria tamen fuerat Græci. Elegerunt ergo Græcos, non Hebræos, ut magis satisfacerent murmuri Græcorum, Græcos Diaconos proponendo mensis et elemosynis. Ita Lucius Dexter in *Chronico*, anno Christi 34, disertè asserit omnes hos Diaconos fuisse Græcos. Favet quod multorum sententia sit, S. Stephanum fuisse cognatum S. Pauli: Paulus autem erat Cilix, puta Tarsensis: Græcus enim hic idem est quod inter Græcos natus vel educatus.

Nota: Primus et quasi princeps Diaconorum fuit S. Stephanus. Ille enim cæteris eminebat plenitudine gratiæ, fidei et spiritus, item vi disputandi et efficaciam predicandi. Hinc et primus pro Christo octiduum obiit factusque est Proto-

APOSTOLORUM, CAP. VI.

martyr. Unde Lucianus, epistola *De inventione S. Stephani*, vocat eum primiciorum aliorum et Archidiaconum. Damascenus, lib. IV *De Fide*, cap. xvi, vocat eum primum Diaconum, id est ministrum Christi: ibidem vocat eum Apostolum. Et S. Augustinus, *serm.* 94 *De Diversis*, ait quod inter Diaconos erat « primus, ut inter Apostolos Petrus. » Et Nicetas apud Metaphrasten: « Erat, inquit, inter Apostolos Apostolus, Propheta inter Prophetas, Doctor inter Doctores. » Addit S. Augustinus, *serm.* 2 *De Sanctis*, S. Stephanum fuisse juvenem speciosum, ac virginem: unde et faciem habuit angeli, vers. 48. Damascenus asserit eum præstanti fuisse indole, in eaque Spiritum Sanctum gratiæ radios fulgentiores effecisse. S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinian.*, et Nyssenus, *orat.* *De S. Stephano*, negant eum gratia inferiorem fuisse Apostolis: nam officio, puta Diaconatu, constat fuisse is inferiorem. S. Augustinus, *serm.* 3 *De Sanctis*, ait eum emisse castitate: « In hac re, inquit, quod præpositus est feminis (viduis), testimonium meruit sincerissime castitatis. » Et *serm.* 6: « Stephanus martyri et pueritudo erat corporis, et flos ætatis, et eloquentia sermoinantis, et sapientia sanctissime mentis, et operatio divinitatis. »

PLENUM FIDE. — Primo, « fide » Christiana: unde eam propugnavit usque ad mortem. Secundo, « fide, » id est fidelitate: hæc enim maxime in dispensatore elemosynarum requiritur. Tertio, « fide, » id est sapientia Christiana: hæc enim requiritur in diaconatu et dispensatione rerum Ecclesiæ. Quarto, « fide, » id est fiducia in Deum, quod necessaria ministraret ad alendum tot viduas et pauperes. Quinto, « fide, » id est robore fidei, ad superandum non tantum murmur pauperum, sed et lapides ac tormenta Iudeorum. Sexto, « fide, » id est excellentia fidei tanta, ut etiam miracula patret, que est fides miraculorum, eadem cum fide Catholica, sed excellens, et annexam habens ingentem fiduciam in Deum, v. g. patrandi hic et nunc miraculum, uti dixi in Evangelii.

ET SPIRITU SANCTO. — puta septem donis Spiritus Sancti, omnibusque virtutibus et gratiis, tum gratum facientibus, tum gratis datis, ac præsertim charitate et zelo. Unde Nicetas, apud Metaphrasten, ait de S. Stephano, « quod magis ardebat charitate, quam omnes Sancti sui temporis, » puta fideles ceteri: excipiunt enim Apostoli, qui plenitudine Spiritus, uti et apostolatu, cæteris antecellebant.

PHILIPPUM. — Hic, utpote Diaconus, alius est a Philippo Apostolo. Hic tamen ab Eusebio, lib. III *Hist.*, cap. ult.; Tertulliano, lib. *De Baptismo*, cap. VIII; Isidoro Pelusiota, lib. I, *epist.* 147 et sequent., vocatur *Apostolus*, non quod unus fuerit e duodecim Apostolis, uti nonnulli falso opinati sunt, sed *Apostolus*, id est vir Apostolicus. Unde idem, cap. XXI, vers. 8, vocatur

Evangelista, quia scilicet instar Apostoli Evangelium prædicavit, ut patet cap. VIII. Habuit quatuor filias Prophetissas, cap. XXI, vers. 9. De eo sic legitur in *Romano Martyrol.*, die 6 Junii: « Cæsarem in Palestina natalis B. Philippi, qui fuit unus de septem primis Diaconis. Hic signis et prodigijs clarus Samaritan ad fidem Christi convertit, et Candacis, Æthiopum reginæ, eum eum baptizavit, ac demum apud Cæsarem requievit: juxta quem tres virginis ejus filias Prophetissæ tumulate jacent: nam quarta filia ejus, plena Spiritu Sancto, Ephesi occubuit. » Adhuc tempore S. Hieronymi, Cæsarem ædificia Philippi, et cellule filiarum integre permanebant, quas omnes S. Paula prefectura Hierosolymam invisit, ut idem scribit, *epist.* 27 ad *Eustochium*.

PROCHORUM. — Hic inter sanctos relatus extat in *Martyrol. Roman.*, die 9 Aprilis, ubi sic dicitur: « Antiochie S. Prochori, qui fuit unus de septem primis Diaconis, et fide ac miraculis clarus martyrio coronatus est. » Extat tom. VII *Biblioth. SS. Patrum*, Vita S. Joannis scripta a Prochoro, sed multa eo indigna et fabulosa continet. Quare auctor, ut sibi fidem conciliaret, Prochori nomine mentitus est. Ceteroqui veteres testantur Prochorum scripsisse Acta S. Joannis, inter quos Lucius Dexter, in *Chronico*, ad annum Domini 94, ita loquitur: « Prochorus scripsit res gestas S. Joannis, unus ex septem Diaconis. » Sed hic Prochorus deperit, nec hactenus comparuit.

NICANOREM. — De hoc ita legitur in *Martyrol. Roman.*, die 10 Januarii: « In Cypro B. Nicanoris Diaconi de septem primis, qui gratia fidei et virtute admirandus gloriosissime coronatus est. »

TIMONEM. — De hoc die 19 Aprilis, in *Romano Martyrol.*, hæc habentur: « Natalis S. Timonis Diaconi de septem primis, qui primo apud Bearam Doctor resedit, ac deinde verbum Domini disseminans venit Corinthum, ibique a Judeis et Græcis (i. traditur) flammis injectus; sed nihil læsus, demum cruci affixus martyrium suum implevit. »

PARNENAM. — De hoc 23 Januarii *Martyrologium Roman.* scribit: « Philippis in Macedonia S. Parnenæ, qui fuit unus de septem primis Diaconis. Hic traditus gratiæ Dei, inunctum sibi a fratribus officium predicationis plena fide consummans, sub Trajano martyrii gloriam est adeptus. »

NICOLAUM. — Hic fuit causa et auctor, ut tradunt Irenæus, lib. I, cap. xxvii; Epiphanius, *heresi* 23; Tertullianus, lib. *De Præscript.* cap. xlvi, et alii, vel certe occasio, ut voluit alii, heresis Nicolaitarum, que docet licere fornicari, de qua dixi *Apoc.* cap. II, vers. 6 et 13; vide ibi dicta. Nicolaum enim ab hac turpitudine et heresi excusat Clemens Alexandrinus, lib. III *Strom.*, cap. III; Eusebius, lib. III *Histor.*, cap. xxiii; Augustinus, lib. *De Heres.* cap. v; Baronius et alii: ob hoc dubium, solus e septem Diaconis Nicolaus non

est ascriptus Sanctorum catalogo in *Martyrol.* ADVENAM. — *apocrypha*, id est proselytum. Erat ergo hic Nicolaus gentilis, sed conversus ad judaismum, talis enim græce vocabatur proselytus, latine advena.

ANTIOCHENUM. — oriundum Antiochia.

6. ORANTES. — Sub oratione comprehendit sacrificium Eucharistiæ, uti indicat S. Clemens, lib. VIII *Constit.*, cap. ult. Unde etiam non nisi in sacrificio ordinatur Diaconi. Addit S. Chrysostomus jejunium, ejus expressa fit mentio in Ordinatione Sauli et Barnabæ, cap. xii, vers. 3. Unde etiamnum Ecclesia ordinationi semper præmittit publicum et solemne jejunium.

IMPOSUERUNT EIS MANUS. — Hinc patet Diaconatum esse Ordinem et ordinationem sacram. Impone enim manus apud Apostolos est ordinare. Unde ordinatio a Græcis vocatur *επιθεσις*, id est *manuum impositio*. Ergo hi Diaconi præcipue non sunt ordinati ad ministrandum mensis (ad hoc enim non requiritur ordinatio solemnis, ut patet in œconomis alique mensuram ministris), sed ad ministrandum Ecclesiæ et Apostolis in Missa, concione alique ministeriis sacris, ut patet ex usu et traditione totius antiquitatis. Secundo, hinc videtur quod impositio manuum non sit quid accidentale, sed materia essentialis sacramenti Ordinis, nisi recte contra D. Soto docet Bellarminus, lib. I *De Ordinat.*, cap. xv. Immo hoc non poterat esse alia materia: nam liber Evangeliorum, qui nunc datur Diaconis in officio, estque materia Ordinis diaconatus, ut definit Concilium Florentinum in Bulla unionis, tunc necdum extabat, quia necdum scriptus erat. Hinc S. Paulus, I *Tim.* cap. IV, vers. 14, et alibi, docet per impositionem manus dari gratiam; idque visibile signo columbe, ut sibi ostendit Deus in ordinatione S. Chrysostomi et aliorum SS. Episcoporum. Et Concilium Tridentinum, sess. xxiii, cap. IV, docet dari gratiam quando Episcopus super ordinandum (utique manus imponendo) dicit: « Accipe Spiritum Sanctum. » Causa est, quod impositio manus representet illapsum Spiritus Sancti, ejusque obumbrationem et plenitudinem, que requiritur in iis qui ordinantur, ideoque postulat et datur in ordinatione, ut scilicet Spiritus unus roboret, illuminet, dirigat in omnibus suis ministeriis, que commune Ecclesiæ bonum spectant. Ita ex S. Dionysio Amalarius, lib. I *De Eccles. Officiis*, cap. I, vers. 12.

Mystice, significatur ordinandum offerri Deo quasi victimam et holocaustum: hinc enim in lege veteri manus imponebatur juxta legem, *Levit.* cap. I, vers. 4, ut moneantur ordinandi se quasi victimas debere seipsos suaque omnia consecrare et expendere ad Dei obsequium et cultum. Plura de impositione manuum in ordinatione dixi I *Timoth.* cap. IV, vers. 14.

Porro vidue hæc amote a mensis et cedentes Diaconis, aliis minoribus officiis deputati sunt,

Impositio manus est de essentia Ordinis.

Philippus quatuor

Dico-
sa tria
habent
munia.

factioque Diaconissæ, quarum tria erant munia hæc præcipua : *primum*, nudare feminas ad baptismum et sacram unctionem; *secundum*, custodire portas feminarum feminisque præesse in templo; *tertium*, tempore persecutionis, ab Episcopo vel Parocho mittebantur ad fideles, præsertim in carcere, iuvandos et animandos. Vide dicta I Tim. cap. v, vers. 9.

7. ET VERBUM DOMINI CRESCEBAT, — in numero, æque ac in fide et opere credentium, ait Glossa : quia Apostoli liberati cura mensarum, magis totosque se dabant orationi et prædicationi, sicut crescente agriculture, irrigatione et cura agriculture, crescit segetes in agro. Alludit ad parabolam seminis et seminantis, cui a Christo comparatur verbum Dei, Marc. cap. iv, vers. 26.

MULTA ETIAM TURBA SACERDOTUM, — communium et minorum (hi enim vocantur turba), non summorum et principum, ut videtur velle S. Chrysostomus, qui et miratur hic Spiritus Sancti gratiam, et Christi eloquentiam, quod eos qui paulo ante blasphemaverant Christum in cruce dicentes : « Alios salvos fecit, seipsum salvum facere nequit, » perduxerit ad fidem et salutem.

OBEDIENS FIDEI. — Syrus, *auscultabat*, id est assentiebatur *fidei*, puta credebatur in Christum. Ad fidem magis requiritur voluntas pia inclinatio, quam intellectus propensio; res enim fidei sunt obscura et supra rationis captum. Unde ad eas credendas pia voluntas movet intellectum, hic assentientem, eumque subjicit et quasi captivum in obsequium fidei, ut ait Apostolus II Cor. cap. x, vers. 5.

Tropologie, obedit fidei Christianus, qui facit ea quæ fides facienda dicit et jubet, qui scilicet iuste, pie et sobrie vivit : pie Deo, sobrie sibi, iuste proximo; cuius proinde vita fidei respondet, et mores professione adæquantur : sic enim vivit ut credit.

8. PLENUS GRATIA. — Syrus, *טובה טובה*, id est bonitate. Græca nunc habent *πλεως*, id est fide, de qua dixi vers. 5.

ET FORTITUDINE. — Lyranus, *gratiam*, multa heroica operandi; *fortitudinem*, multa dura patienti accipit. Verum dico, per *gratiam*, quodlibet charisma et virtutes omnes, utpote gratiæ omnes et quasi filias (hæ enim omnes sunt gratiæ, quia gratis a Deo infusæ), intelligi, ac consequenter ipsam quoque *fortitudinem*; sed quia in ea excellit S. Stephanus, hinc ait, et *fortitudinis*, g. d. Plenus erat omni gratia, sed maxime fortitudine, tum ad agendum, præsertim ad in-tropide prædicandum, disputandum et convincendum Iudeos; tum ad offerendum se minis, periculis, tormentis, lapidationi et martyrio; tum ad patrandum signa et prodigia, quibus suam fidem et doctrinam de Christo confirmabat, uti sequitur.

Nota hic vim et effectum Sacramenti ordinationis; nam ante eam, nec gratia plenus fuit Ste-

phanus, nec predicavit; nec miracula patravit; post eam vero, imo per eam, omnia hæc præstitit, uti advertit S. Chrysostomus.

9. DE SYNAGOGA. — Non quod una omnium sequentium fuerit Synagoga, ut vult Cajetanus, sed « de Synagoga, » id est de Synagogis. Est enalage numeri. Iudei enim Alexandrii suam habebant synagogam Hierosolymis, suam Cyrenenses, suam Cilices, etc. : ita Chrysostomus; perinde ac Romæ Germani suum habent collegium, Angli suum, Scoti suum, Maronites suum, Græci suum. Sicut enim nunc Roma, ita tunc Jerusalem erat metropolis fidei, religionis et sapientiæ, ad quam proinde Iudei sparsi per orbem mittebant suos filios, ut lege et sapientia Dei imbuerentur et ad hoc variarum nationum collegia, quas synagogas vocabant, erant instituta.

QUE APPELLATUR LIBERTINORUM, — id est filiorum qui prognati erant ex parentibus in servitute a Pompeio aliisque Romanæ aliove abductis, sed libertate donatis. Ita S. Chrysostomus, Beda, Cajetanus et alii. Hi enim, utpote e servili genere prognati, videntur a cæteris, quasi liberis rejei, ideoque peculiarem constituisse synagogam. Alii *Libertinos* censent vocari oriundos ex Libya. Ita Œcumenius, Glossa, Gagneus, Hugo et Lyranus. Unde nonnulli suspiciantur corrupte legi *Libertinorum*, pro *Libytorum*, vel potius *Libytorum*, g. d. Libyes, qui inter Cyrenaicam et Egyptum habitant, quique suam habebant in Jerusalem synagogam, quæ a gente et regione vocabatur *Libytorum*. Verum omnia exemplaria Græca et Latina habent *Libertinorum*, non *Libytorum*. Quare prior expositio est verior, quæ confirmatur ex eo quod Romæ Iudæi vocabantur *Libertini*, qui libertate donati in Transiberiana regione habitabant; de his enim ita scribit Philo in *Legatione ad Caium*, sub medium : « Non passus fuisset Augustus trans Tiberim bonam urbem tenuerit a Iudæis, quorum plerique erant Libertini : quippe qui belli jure in potestatem redacti, ab heris suis manumissi fuerant, permissi ritu majorem vivere : hos sciebant suas habere proseuchas, in quibus suos coctus facerent, præsertim sabbatis (1).

CYRENSIUM. — Cyrene alia erat in Syria, alia in Media, alia in Africa. De tertia hic agit censent Chrysostomus, Œcumenius, Gagneus : quia Cyrenenses hic junguntur Alexandrinis, qui pariter sunt Afri. Sic ergo fama Stephani tres orbis partes pervagata est. Disputavit enim cum Libertinis Romanis, qui sunt in Europa; cum Cilicibus, qui sunt in Asia; cum Cyrenensibus et Alexandrinis, qui sunt in Africa.

ALEXANDRINORUM, — qui oriundi erant Alexandriæ, metropolis Ægypti, de quo dixi *Nahum* cap. iii, vers. 8.

(1) Vide Sepp, opere cui titulus in versione Gall. : *Le Vie de N.-S. Jésus-Christ*, tom. II, p. 279 et seqq.

FORUM QUI ERANT A CILICIA, — quæ hodie Carmania dicitur, ut patet ex *Theatro orbis Ortelii*, in Turcia. Ex hac synagoga videtur fuisse S. Paulus, æque ac S. Stephanus, utpote Pauli consobrinus, ut censet Sanchez, Salmeron et alii. Fuit enim S. Paulus Cilix, puta Tarsensis; ideoque S. Stephanus, usque ad verba et verbera, ipsaque mortem se opposuit, ut patet cap. vii. Erat enim ipse ardens ingenio, et zelator legis veteris, ideoque cum collegis suis in Stephanum, utpote cognatum suum, et ejusdem secum scholæ ac synagoge, quasi in Apostatam acris insurrexit. Fratrum enim, et consanguineorum, ac collegiarum odia sunt acerbissima; amor enim acuit iras.

ET ASIA, — Minori, quæ Ciliciæ adjacet; ea nunc vulgo Turcia vocatur. Hinc discit quanta fuerit gratia, virtus, efficacia, sapientia, prodigia, fulgor S. Stephani, quæ omnium in se synagogarum oculos convertit, animosque et linguas armavit, utpote gloriæ ipsius invidentium.

10. ET NON POTERANT RESISTERE SAPIENTIE — divine qua plenus erat S. Stephanus. Hac enim eos convincebat, et ex sanctis Scripturis aliisque notis et signis demonstrabat Jesum Christum esse Messiam orbisque Salvatorem.

ET SPIRITU, QUI LOQUEBATUR. — Legit Interpres, *ὁ δὲ πνεῦμα*; jam legunt *ὁ δὲ λόγος*, id est *quo*, vel *per quem loquebatur*. Glossa addit, *cum omni fiducia et sine timore*. Ecce in Stephanum impletur illa promissio Christi : « Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis, » *Math.* cap. x, vers. 20. Et : « Ego dabo vobis ut et sapientiam cum non poterunt resistere, et contradicere omnes adversarii vestri, » *Luc.* cap. xxi, vers. 43.

11. TUNC SUBMISERUNT, — *ὑπέβησαν*, id est, ait Tigrinus, *subornarunt*; Pagninus, *clam acceperunt viros qui dicerent*, etc.

VERBA BLASPHEMIE; — *Βλασφημία* Græce idem est quod *δοσσημία*, id est mala fama ab alio sparsa, vituperium, calumnia, maledictio : sed usu ecclesiastico significat injuriam, sive probrum jactatum in Deum et Sanctos, uti hic in Mosen ejusque legem. Hanc enim accusationem intendant S. Stephano, eum scilicet dixisse contra Mosen, quod lex Mosis a Christo jam abolita sit, ideoque non fuerit ex Deo; ac consequenter quod Mosen mentitus sit, cum dixit eam esse divinam foreque æternam : contra Deum vero eum blasphemasse, eo quod dixisset Deum velle per Christum abolere legem veterem, quasi illa non fuisset data a Deo vero et sempiterno, quodque Deus finxerit se Mosem eam dedisse, falsoque promiserit eam fore perpetuam.

Notat S. Augustinus, serm. 93 *De Sanctis*, hosce falsos testes eandem penam calumniarum impingere S. Stephano, quam paulo ante Scriba impigerat Christo. Nam falsum hoc suum testimonium explicantes vers. 13, dicunt : « Homo iste non cessat loqui adversus locum sanctum et legem;

— quæ hodie Carmania dicitur, quoniam *Jesus Nazareus* hic destruit locum istum, et mutabit traditiones quas tradidit nobis Moses. Contra Christum vero dixerunt : Iis dixit : Possum destruere templum Dei, et post triduum reedificabo illud, » *Math.* cap. xxvi, vers. 60.

Rursus notat S. Augustinus, hanc eorum accusationem verum fuisse oraculum, perinde ac fuit sententia Caiphas contra Christum, *Joan.* xi, 30. Porro eos mentiri et calumniari S. Stephanum patet, quia Stephanus nihil dixerat contra locum sanctum, id est contra templum, vel Jerusalem, quæ erat civitas sancta, neque contra legem : nam et Christus de se dixerat : « Non veni solvere legem, sed adimplere, » imo perficere, *Math.* v, 17; neque dixerat quod Jesus destrueret templum, vel Jerusalem; aut quod mutaret traditiones, *et cæ.*, id est ritus, ceremonias, cultum, legesque et instituta a Mose tradita. Et esto id dixisset, si legem mutare erat crimen, non Stephanum id valde invidiosum, sed Jesum id facientem invadere debebant. Unde exclamavit S. Gregorius Nazianzenus, orat. *De S. Stephano* : « O injustam audientium sententiam ! Quoniam, inquit, Jesus mutavit leges, lapidetur Stephanus. » Summa ergo accusationis et criminis quod Stephanus intendant, est hæc : Stephanus dixit quod lex nostra in evangelium sit transitura, judaismus in christianismum, Moses in Christum, qui est Dei Filius : ergo blasphemavit legem nostram et Deum, dando ejus divinitatem Jesu Christo, quem seimus fuisse merum hominem. Verum dicunt in sua sententia, puta in sua perfidia et judaismo, et vere hæc predicabat Stephanus, et sic vere coram concilio Judaico eum capitulis reum agebant, uti Christum reum egerant; sed alia immisceant falsa : impingunt enim Stephanum multa quæ ipse non dixerat, uti jam dixi. Porro alludunt ad id quod dixerat Christus, templum enim urbe vastandum a Romanis, *Luc.* xix, 44. Sed de suo mendaciter addunt, id facturum esse Jesum, cum id non dixerit Jesus (multo minus Stephanus), sed potius dixerit id facturum esse Gentes, puta Romanos. Denique martyr est Stephanus, quia pro prædicatione Christi et Evangelii occubuit : in illud enim transiuntur legem veterem, Moses et Prophetæ prædixerant; et hæc eorum oracula intelligere nolebant, et etiamnum nolunt Iudæi.

15. VIDERUNT FACIEM EJUS TANQUAM FACIEM ANGELI. — Erat Stephanus naturali specie vultusque speciosissimus, ait S. Augustinus, serm. 6 *De Sanctis*; sed supra naturam hic ei addita fuit pulchritudo. Facies enim angeli significat eximium quid, augustum et cælestis in vultu, puta speciem et majestatem angelicam. Patet id quo illo Esther, cap. xv, 16, ad Assuerum regem : « Vidi, inquit, te, Domine, quasi angelum Dei, et conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ. Valde enim mirabilis es, Domine, et facies tua plena est gratiarum. »

Crimen
objectum
S. Ste-
phano.

Vultus
Stephani
angelici
ab fulgore
remittent
Cruas
Prima.

Contulit ergo Deus Stephano novum mirumque splendorem, et quasi radios corporis gloriosi, quales contulit Mosi, *Exodi* xxxiv, 1, et S. Antonio, S. Francisco nostroque S. Ignatio. Unde S. Augustinus, serm. 99 *De Diversis*, ait, « Faciem Stephani radiasse instar solis; » idque primo, ut exterior fulgor vultus indicaret internum fulgorem et puritatem mentis. Nam, ut ait S. Hieronymus Arelatensis, hom. *De S. Stephano*: « abundantia cordis transierat in decus corporis, et in faciei pulchritudinem candor splendorque animi exundabat, ac abscondita pectoris ornamenta speculum frontis irradiabant, atque cum haberet in se Spiritum Sanctum, os præ se gestabat angelicum. Secundo, quia S. Stephanus in moribus et doctrina, puta in disputando et predicando æmulabatur puritatem, innocentiam, libertatem, fortitudinem, sapientiam, zelum et sanctitatem angelicam: quare in amico et æmulo angelorum Evangelica similitudo apparuit, ait S. Augustinus, serm. 6 *De Sanctis*. Tertio, ut gloria sui corporis resurrectionem Christi jam factam, et nostram futuram in oculis representaret; utpote de qua cum Judæis disputaverat, et quam ægre audiebant, præsertim Sadducei. Unde S. Augustinus, loco jam citato, ait quod S. Stephanus « ad confusionem illorum, revelata facie speculans in celum gloriam Filii Dei, resurrectionis annuntiat Sacramentum. » Quarto, S. Hieronymus Arelatensis, hom. jam citata: « Facies, ait, Stephani assumpsit speciem resurgentis, adversaris ad penam peccati, et tormentum invidiæ, et exprobrationem impietatis, et testimonium criminis. » Judæis ergo facies Stephani visa est formidabilis, Christianis vero amabilis et admirabilis. Quinto, quia S. Stephanus jam erat quasi candidatus martyrii, et triumphii gloriæque celestis: unde ejus prælustres quosdam radios evibrabat. Hinc quasi movelaturus in celum exclamabat: « Ecce video cælos apertos, et Jesum stantem a dextris virtutis Dei. » Stupeant ergo omnes in vultu Stephani gloriam triumphantis, ait Petrus Damianus, serm. *De S. Stephano*. Hinc et Tertullianus, lib. *De Resurrect. carnis*, cap. 1v, ait S. Stephanum, instar Christi in transfiguratione, angelicum fastigium induisse.

Allegorice: Doctoribus novi Testamenti, qualis erat S. Stephanus, dictum est a Christo: « Vos estis lux mundi, » *Matth.* v, 14. Hinc et Christi, utpote Doctoris mundi, facies respendit quasi sol, *Matth.* xvii, 2. Nam, ut ait Apostolus, *I Corinth.* iii, 9: « Si ministratio damnationis (id est legis Mosaicæ, que minatur mortem et damnationem) gloria est; multo magis ministerium justitiæ (in Evangelio) abundat in gloria. » Anagogice: « Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates, » *Daniel.* cap. xii, 3.

Tropologicè: Impiorum mens et facies nigrescit

ut olla, piorum serena est et nitescit ut jubar auroræ; mentis enim deus vel dodecus in vultu emicat. Unde Chaldaeus, *Cantic.* i, vers. 3, paraprastice hæc addit: « Quando Israelitæ fecerunt vitulum, denigratæ sunt facies eorum sicut Æthiopum, qui habitant in tabernaculis Cedar; et quando egerunt penitentiam, et dimissum is fuit peccatum, multiplicatus est splendor gloriæ vultus eorum sicut vultus angelorum. » Denique S. Chrysostomus, commentans in cap. vii, vers. 33, censet, Stephanum faciem angelicam induisse ex conspectu gloriæ Dei et Christi; ait enim, vers. 33: « Ecce video cælos apertos, et Jesum stantem a dextris Dei. » Hanc enim visionem eum ab initio habuisse, sed prudenter tacuisse, ne Judæos hoc spectro offenderet. Sic Mosi ex aspectu et consortio Dei afflatus sunt radii, et quasi cornua lucis, *Exodi* xxxiv, vers. 29. Deus enim quasi sol lucidissimus suis suam lucet afflat: nam facies angelica Stephani maxime sita erat in radiis lucis et splendore angelico. Idem sentit S. Augustinus, serm. 6 *De S. Stephano*: « Stephanus, ait, revelata facie speculabatur in celum gloriam Dei Filii, ideo videbant vultum ejus Judæi tantum vultum angeli Dei. Et nunc tantummodo, beate martyr Stephane, terram despicere, celum conspice; et pontificem sperne, Patrem attende. » Atque hæc videtur propria et literalis causa fuisse faciei angelicæ in S. Stephano. Simili modo Christus in transfiguratione radios sui splendoris et gloriæ afflavit Mosi et Eliæ, qui pariter visi sunt in gloria et majestate, ut ait Lucas, *Evang.* cap. ix, 31.

Addit S. Chrysostomus, ob hunc angelicum faciei decorem Judæos, licet hostes Stephani infensissimos, permisisse tamen diutius eum libere concionari, ut tanto decore oculos pascerent. Verum in sua perfidia pertinaces, hoc splendore interius non illuminati, sed magis excecati obdurerunt, ideoque ejus faciem æque ac doctrinam obscurare et lapidibus opprimere satęgerunt.

Simili modo S. Joannes Baptista castitate, vita, sermone, zelo, vultu fuit angelicus, ideoque a Christo vocatus est angelus, *Matth.* xi, 20.

Malachias propheta a moribus, prædicatione et suaviloquentia vocatus est Malachias, id est angelus Domini; imo Origenes eum, æque ac Joannem Baptistam, censuit fuisse vere angelum, non hominem, uli dixi initio Malachie.

S. Cecilia familiariter cum angelo virginitalis suæ custode conversans, puritatem, alacritatem, efficaciam, gratiam speciemque induit angelicam: unde et Valerianum sponsum, ejusque fratrem Tiburtinum, ac 400 alios ad Christum convertit. Quocirca in officio Ecclesiastico de ea canit Ecclesia: « O beata Cecilia, que duos fratres convertisti, Almachium judicem superasti, Urbanum Episcopum in vultu angelico demonstrasti.

S. Basilius gravitate, devotione, ordine hi-

rarchico, vultuque angelico percult Valentem Imperatorem, eumque severientem contra Catholicos compeccavit, et pene examnavit. Nam, ut refert S. Gregorius Nazianzenus, orat. *De Laudibus S. Basilii*, cum Valens multis satellitibus stipatus, in festo Epiphaniæ templum ingressus, « audivit psalmodiam instar tonitruum personantem, plebique pelagus vidit, omnemque ordinem et cunctinatem, angelicam potius quam humanam; atque ipsum Basilium ante populum recto corpore stantem, nec oculis, nec animo, perinde ac si nihil novi contigisset, ullam in partem se moventem, sed Deo et altari affixum; eos autem a quibus cingebatur, cum timore quodam ac reverentia stantes: humanum quidquam passus est, atque oculorum vertigine ac tenebris totus impletur, etc. Ita enim titubare cepit, ut, nisi quispiam ex Sacrarum ministris vacillanter supposita manu retinisset, misere ulique et luctuose prolapsurus fuerit. » Subdit eum tanta sapientia et gratia cum Valente prolocutum, ut Dei voces viderentur, quibus proinde Valentis iras flexit et sedavit. Addit Amphilochius, in Vita S. Basilii, eum dum sacrificaret, ab Eubulo visum clarissimo lumine ac angelis circumdari.

Ita S. Zosymas, cum audisset vitam angelicam S. Mariæ Ægyptiæ, eamque vidisset supra flumen Jordanis ambulantem, ac in oratione raptam in ærem, rediens et requirens eam, orans dicebat: « Ostende mihi, Domine, absconditum thesaurum, quem mihi, peccatori, manifestare dignatus es. Ostende mihi, obsecro, Domine, in corpore angelum, cui totus comparari indignus est mun-

das, » ut ipse refert in ejus Vita. Vere enim Anastasius Nicenus ad Antiochum, *Quest.* xxx, angelum ita definit: « Quid est angelus? Est vivum rationale, hymnisonum immortale. »

S. Thomas Aquinas ab innocentia et castitate baptisimali, quam per omnem vitam conservavit, ut nunquam stimulum carnis senserit ab eo tempore, quo angeli lumbos ejus cingulo castitatis accinxerunt; insuper ab intellectus, sapientiæ et doctrinæ eminentiâ, nuncupatus est Doctor Angelicus.

S. Mechtildis, ait Engelhardus in ejus Vita, cap. v, « silentium tantum indixerat sibi, ut mutam crederes: si vero loqueretur, cum angelo te conferre putares; » que proinde, cum quadam vice ei inadventerem verbum otiosum excidisset, illud tunc multis lacrymis et voluntariis penis castigavit. Silentium ergo angelicum nos docet cum angelis, et ab angelis cum hominibus angelice loqui. Unde et de S. Thoma Aquinate, quem condiscipuli ob jure silentium « bovem mutum » appellabant, dixit Albertus Magnus ejus magister: « Ille bos mutus brevi tantam dabit vocem, ut eam audiat totus orbis, » imo omnia secula eam quasi angelicam admirantur.

Noster B. Aloysius Gonzaga virginitate, modestia, mansuetudine, blandiloquio, verecundia, oratione, contemplatione, vultu et angelicus: unde a matre Comitissa Castelloniensi non aliter vocabatur, quam « meus angelus. » Quia et Auditores Rotæ in processu Canonizationis ejusdem, ipsi « Angelici » titulum ultro et motu proprio dederunt.

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Stephanus suam causam agens, docte et fuse perorat in concilio, allegat exordiens refricat historiam Abraham, Isaac, Jacob, Mosi et Prophetarum, qui prænuntiaverunt Christum, quibus uti restiterunt præcei Judæi, multosque ex eis occiderunt, ita nunc posteros eorum persequi Christum ejusque discipulos, libere proclamat. Unde ingenti zelo, libertate ac spiritu, vers. 81, in illos detonat: Dura, inquit, cervicis, et incircumcisus cordibus et auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis: sicut patres vestri, ita et vos, vocatque proditores et homicidas Christi. Quocirca illi stridentes et furentes rapiunt eum, ac lapidibus obruant: ille vero interritus, oculis in celum intentis, videns gloriam Dei et Jesum r. Dotaine Jesu, inquit, suscipe spiritum meum.

1. Dixit autem princeps Sacerdotum: Si hæc ita se habent? 2. Qui ait: Viri fratres, et patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abraham cum esset in Mesopotamia, prius quam moraretur in Charan, et dixit ad illum: 3. Exi de terra tua, et de cognatione tua, et veni in terram quam monstravero tibi. 4. Tunc exiit de terra Chaldæorum et habitavit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater ejus, transtulit illum in terram istam in qua nunc vos habitatis. 5. Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec passum pedis;